

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри правового
регулювання економіки
Протокол № 1 від 1.09.2025 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

_____ Каріна НЕМАШКАЛО

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА
робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань	D «Бізнес, адміністрування та право»
Спеціальність	D8 «Право»
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	Право

Статус дисципліни	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Розробник :

к.ю.н, доцент Підписано КЕП

Завідувач кафедри
правового регулювання економіки

Гарант програми

Олена ОСТАПЕНКО

Юрій ШИНКАРЬОВ

Олександр ЛИСЯК

Харків

2025

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Теорія держави та права» (надалі – ТДП) належить до циклу професійної підготовки освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальністю D8 «Право».

Актуальність вивчення навчальної дисципліни базується на вивченні основних закономірностей виникнення та функціонування держави і права, найважливіших юридичних понять і категорій, базових для усіх правових дисциплін.

Метою викладання даної навчальної дисципліни є формування у здобувачів компетентностей, які сприяють абстрактному і логічному мисленню, здатності формулювати власні думки, самокритичності, вмінні працювати з джерелами і фактичним матеріалом, грамотно і точно формулювати та висловлювати свої позиції, належним чином їх обґрунтовувати, брати участь в аргументованій дискусії.

Навчальна дисципліна передбачає опанування методології дослідження державно-правових явищ, належний рівень оволодіння загальнотеоретичними правовими поняттями та категоріями; усвідомлення сутності, змісту та форм права і держави; системи основних прав, свобод та обов'язків людини; поняття правової держави та її співвідношення з громадянським суспільством; структури права та законодавства; правових форм діяльності держави; правового регулювання суспільних відносин; місця законності та правопорядку в правовій і політичній системах.

Теорія держави та права виступає теоретико-методологічною основою для групи галузевих юридичних наук. Відносно кожної з галузевих дисциплін ТДП виконує роль узагальнюючої науки, забезпечує впорядкування та систематизацію всіх знань про державу і право, всієї здобутої галузевими юридичними науками державно-правової інформації, сприяє виробленню єдиного підходу до аналізу явищ правової реальності.

Слухачі дисципліни повинні навчитися застосувати набуті знання теорії держави і права у подальшому вивченні інших юридичних дисциплін, відстоювати свої погляди з повагою до власної гідності та гідності інших учасників дискусії, вільно та компетентно спілкуватися в діалоговому режимі з викладачами та іншими здобувачами.

Вивчення ТДП є основою професійної підготовки фахівців-правників, спроможних забезпечити подальший розвиток правової системи України з урахуванням тенденцій європейської інтеграції та глобалізації. Навчальна дисципліна спрямована на формування ерудованої, різнобічно розвинутої

особистості, здатної використовувати весь спектр набутих компетентностей для досягнення успіху в конкурентному середовищі. Набуті в процесі вивчення дисципліни компетентності підвищують конкурентоспроможність молодих фахівців на ринку праці.

Метою дисципліни є підготовка майбутніх фахівців у галузі права і формування у здобувачів вищої освіти цілісного розуміння основних закономірностей виникнення, розвитку і функціонування держави і права та оволодіння понятійним апаратом теорії держави і права.

Головні **завдання** навчальної дисципліни полягають у формуванні у здобувачів системи знань щодо природи і сутності права і держави, найважливіших явищ державно-правової дійсності, а також отримання практичних навичок та уявлень, що дозволяють розкривати основні закономірності виникнення та функціонування держави і права, оперувати юридичними поняттями і категоріями; обґрунтувати цілісність та системність юриспруденції як єдиної системи знань.

Об'єктом навчальної дисципліни є засвоєння основних закономірностей виникнення, функціонування і розвитку держави і права, найважливіших явищ державно-правової дійсності, усвідомлення сутності права і держави.

Предметом навчальної дисципліни – є основні закономірності виникнення, функціонування і розвитку держави і права, найважливіших явищ державно-правової дійсності, сутність права і держави, а також сучасні тенденції наукової рефлексії явищ правової реальності.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна, визначено в таблиці 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
РН1	ЗК1, ЗК9, ЗК10, ЗК11
РН3	ЗК1, ЗК3, ЗК6, ЗК7, ЗК11, ЗК12, ЗК13
РН5	ЗК1, ЗК3, ЗК8, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК 14, ЗК15 СК1, СК2, СК3, СК12, СК13, СК16
РН6	ЗК1, ЗК2, ЗК7, ЗК8, ЗК10, ЗК11, ЗК13, ЗК14, СК1, СК2, СК3, СК8
РН10	ЗК8, ЗК13, ЗК14
РН11	ЗК3, ЗК4, ЗК8, ЗК13, ЗК14
РН12	ЗК1, ЗК3, ЗК4, ЗК7, ЗК8, ЗК13 СК10, СК12
РН15	ЗК1, ЗК3, ЗК9, ЗК13, СК10

PH16	ЗК3, ЗК9, ЗК13, СК10
PH17	ЗК1, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК12, ЗК14, СК3, СК13
PH18	ЗК3, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15, СК1, СК2, СК12, СК13
PH19	ЗК3, ЗК7, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, СК1, СК2, СК3, СК10, СК13
PH20	ЗК1, ЗК3, ЗК7, ЗК10, ЗК11, ЗК13, ЗК14, СК10, СК12, СК13

PH 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки задалегідь невідомих умов та обставин.

PH 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

PH 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

PH 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

PH 10. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.

PH 11. Мати базові навички риторики.

PH 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

PH 15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

PH 16. Використовувати комп'ютерні програмами, необхідні у правничій діяльності.

PH 17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.

PH 18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

PH 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

PH 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку

суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК14. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК15. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини .

СК10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Вступ до теорії держави і права

Тема 1. Теорія держави і права як наука і навчальна дисципліна.

Предмет і структура теорії держави і права. Теорія держави і права як наука і навчальна дисципліна. Теорія держави і права в системі суспільних і юридичних наук. Методи і методологія теорії держави і права. Функції теорії держави і права.

Тема 2. Походження держави і права.

Виникнення держави. Виникнення права. Теорії походження держави. Теорії походження права. Зв'язок держави і права на різних етапах розвитку суспільства. Типи праворозуміння.

Змістовий модуль 2. Загальне вчення про державу.

Тема 3. Загальна теорія держави.

Поняття та ознаки держави. Типологія держави. Державний суверенітет, народний суверенітет і національний суверенітет. Функції держави, правові форми їх здійснення.

Поняття і структура форми держави. Форма правління. Форма державного устрою. Державний режим. Міжнародні об'єднання держав.

Механізм держави і державний апарат. Механізм держави і його структура. Принципи організації і діяльності механізму держави. Державний апарат. Принципи організації і діяльності державного апарату. Поділ влади. Загальна характеристика законодавчої, виконавчої та судової гілок влади. Поняття, ознаки

та класифікація державних органів.

Тема 4. Держава у політичній системі суспільства.

Поняття і структура політичної системи суспільства. Місце і роль держави в політичній системі суспільства. Державна і політична влада. Роль права в процесі функціонування і розвитку політичної системи суспільства.

Історичні передумови та загальна характеристика концепцій правової держави. Поняття й ознаки правової держави. Україна на шляху до правової держави. Держава та громадянське суспільство. Загальна характеристика громадянського суспільства. Структура громадянського суспільства.

Змістовий модуль 3. Загальне вчення про право.

Тема 5. Право як регулятор суспільних відносин.

Основні підходи до праворозуміння. Зміст та значення термінів «об'єктивне право» і «суб'єктивне право». Ознаки та функції права. Цінність права. Співвідношення права та інших соціальних норм (етика, мораль, релігія).

Тема 6. Правовий статус людини і громадянина.

Людина як суб'єкт права: біопсихосоціальна природа людини. Свобода людини та право. Правовий статус особистості. Співвідношення понять «права людини», «права громадянина». Класифікації прав людини. Інститут прав людини в Україні. Національні та міжнародні гарантії прав людини.

Тема 7. Джерела права.

Поняття і види джерел права. Нормативно-правовий акт як джерело права. Правовий звичай як джерело права. Нормативно-правовий договір як джерело права. Судовий прецедент і судова практика як джерела права. Правова доктрина як джерело права.

Принципи права. Основоположні принципи права. Загальні принципи права. Міжгалузеві та галузеві принципи права. Значення принципів права для правового регулювання.

Тема 8. Правова свідомість і правова культура.

Поняття, структура та функції правосвідомості. Види правосвідомості. Поняття та види деформації правосвідомості. Правова культура: поняття і значення. Правова культура суспільства. Правова культура особистості.

Змістовий модуль 4. Нормативна основа правового регулювання.

Тема 9. Норми права.

Поняття і ознаки норми права. Структура норми права. Класифікація норм права. Спеціалізовані норми права.

Тема 10. Юридичні факти.

Поняття юридичних фактів. Види юридичних фактів. Правові презумпції,

правові преюдиції й юридичні фікції: поняття та їх вплив на розвиток правовідносин.

Тема 11. Система права і система законодавства.

Поняття і структура системи права. Публічне і приватне право. Матеріальне і процесуальне право. Галузі та інститути права. Співвідношення систем міжнародного права та національного права.

Поняття системи законодавства. Її співвідношення з системою права. Структура системи законодавства. Чинники формування і розвитку системи законодавства. Систематизація законодавства. Облік, інкорпорація та консолідація законодавства. Кодифікація законодавства і створення зводу законів.

Нормативно-правові акти. Поняття та ознаки нормативно-правового акта. Закони, кодекси, підзаконні правові акти. Дія нормативно-правових актів у часі, просторі та за колом осіб.

Тема 12. Правотворчість.

Поняття правотворчості. Співвідношення понять «правотворчість» та «нормотворчість». Види і принципи правотворчості. Функції правотворчості. Вміст і основні стадії законотворчого процесу. Юридична техніка і її значення для правотворчості.

Змістовий модуль 5. Реалізація права.

Тема 13. Правовідносини.

Поняття, ознаки і види правових відносин. Структура правових відносин: суб'єкти, об'єкти, зміст. Суб'єкти правових відносин та їх види. Правосуб'єктність. Об'єкти правових відносин, їх види. Суб'єктивні права та юридичні обов'язки суб'єктів правовідносин. Юридичні факти. Фактичний склад і складний юридичний факт.

Тема 14. Юридично значуща поведінка та юридична відповідальність.

Поняття і види юридично значущої поведінки. Характерні межі і особливості правомірної поведінки. Види правомірної поведінки. Поняття і ознаки правопорушення. Склад правопорушення. Види і причини правопорушень. Зловживання правом.

Юридична відповідальність як різновид соціальної відповідальності і як міра державного примусу. Ознаки юридичної відповідальності. Підстави виникнення і звільнення від юридичної відповідальності. Види юридичної відповідальності. Цілі і принципи юридичної відповідальності.

Тема 15. Застосування норм права.

Поняття і форми реалізації норм права. Застосування норм права як

специфічна форма його реалізації. Принципи застосування норм права. Застосування права в умовах колізій і прогалин у законодавстві.

Тема 16. Тлумачення правових актів.

Поняття і необхідність тлумачення норм права. Суб'єкти тлумачення. Види тлумачення. Способи (прийоми) тлумачення норм права. Особливості тлумачення конституції та законів. Інтерпретаційні акти, їх види.

Тема 17. Основні правові системи сучасності.

Правова система і правова сім'я: поняття та види. Романо-германська сім'я правових систем. Англосаксонська (англо-американська) сім'я правових систем. Сім'я релігійного права. Традиційно-звичаєві правові системи.

Зближення та взаємний вплив правових систем. Процеси глобалізації, їх вплив на розвиток правових систем сучасності. Процеси конвергенції в сучасних правових системах. Напрями і засоби зближення та взаємовпливу правових систем.

Перелік практичних занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2.

Таблиця 2.

Перелік практичних занять / завдань

Назва теми	Зміст
Тема 1. Завдання 1. Теорія держави і права як наука і навчальна дисципліна.	Охарактеризувати теорію держави і права як науку і навчальну дисципліну.
Тема 2. Завдання 2. Походження держави і права.	Розкрити зміст основних теорій походження держави і права.
Тема 3. Завдання 3. Загальна теорія держави.	Охарактеризувати найважливіші категорії загальної теорії держави.
Тема 4. Завдання 4. Держава у політичній системі суспільства.	Визначити та обґрунтувати роль держави у політичній системі суспільства.
Тема 5. Завдання 5. Право як регулятор суспільних відносин.	Охарактеризувати право як регулятор суспільних відносин.
Тема 6. Завдання 6. Правовий статус людини і громадянина.	Охарактеризувати правовий статус людини і громадянина.
Тема 7. Завдання 7. Джерела права.	Надати характеристику джерел права.
Тема 8. Завдання 8. Правова свідомість і правова культура.	Охарактеризувати правову свідомість і правову культуру.

Тема 9. Завдання 9. Норми права.	Надати характеристику норм права.
Тема 10. Завдання 10. Юридичні факти.	Охарактеризувати юридичні факти.
Тема 11. Завдання 11. Система права і система законодавства.	Надати характеристику системи права і системи законодавства.
Тема 12. Завдання 12. Правотворчість.	Визначити сутність та значення правотворчості.
Тема 13. Завдання 13. Правовідносини.	Надати характеристику правовідносин.
Тема 14. Завдання 14. Юридично значуща поведінка та юридична відповідальність.	Надати характеристику юридично значущої поведінки та юридичної відповідальності.
Тема 15. Завдання 15. Застосування норм права.	Охарактеризувати застосування норм права.
Тема 16. Завдання 16. Теоретичні та практичні питання тлумачення правових актів.	Розкрити зміст теоретичних та практичних питань тлумачення правових актів.
Тема 17. Завдання 17. Основні правові системи сучасності.	Охарактеризувати основні правові системи сучасності.

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3

Таблиця 3.

Перелік самостійної роботи

Назва теми	Зміст
Тема 1. Теорія держави і права як наука і навчальна дисципліна.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання наукової літератури.
Тема 2. Походження держави і права.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання наукової літератури. 2. Вирішення ситуаційних завдань за темою
Тема 3. Загальна теорія держави.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання наукової літератури. 2. Вирішення ситуаційних завдань за темою 3. Підготовка до контрольної роботи.
Тема 4. Держава у політичній системі суспільства.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання наукової літератури. 2. Вирішення ситуаційних завдань за темою 3. Підготовка творчого завдання. 4. Написання контрольної роботи.
Тема 5. Право як регулятор суспільних відносин.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання наукової літератури.

	2. Вирішення ситуаційних завдань за темою
Тема 6. Правовий статус людини і громадянина.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання наукової літератури. 2. Вирішення ситуаційних завдань за темою.
Тема 7. Джерела права.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання наукової літератури. 2. Вирішення ситуаційних завдань за темою
Тема 8. Правова свідомість і правова культура.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання наукової літератури. 2. Вирішення ситуаційних завдань за темою 3. Підготовка творчого завдання.
Тема 9. Норми права.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання наукової літератури. 2. Вирішення ситуаційних завдань за темою.
Тема 10. Юридичні факти.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання наукової літератури. 2. Вирішення ситуаційних завдань за темою 3. Підготовка до контрольної роботи.
Тема 11. Система права і система законодавства.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання наукової літератури. 2. Вирішення ситуаційних завдань за темою. 3. Написання контрольної роботи
Тема 12. Правотворчість.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання наукової літератури. 2. Вирішення ситуаційних завдань за темою 3. Написання підсумкової контрольної роботи
Тема 13. Правовідносини.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання наукової літератури. 2. Вирішення ситуаційних завдань за темою 3. Написання контрольної роботи.
Тема 14. Юридично значуща поведінка та юридична відповідальність.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання наукової літератури. 2. Вирішення ситуаційних завдань за темою 3. Виконання творчого завдання.
Тема 15. Застосування норм права.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання наукової літератури. 2. Вирішення ситуаційних завдань за темою
Тема 16. Теоретичні та практичні питання тлумачення правових актів.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання наукової літератури. 2. Вирішення ситуаційних завдань за темою
Тема 17. Основні правові системи сучасності.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання наукової літератури. 2. Вирішення ситуаційних завдань за темою

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) та занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час викладання дисципліни «Теорія держави та права» для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні (лекція (Тема 1 – 17).

Наочні (презентація (Тема 1 – 17).

Практичні (практична робота (Тема 1 – 17), ситуаційні завдання, виконання творчих завдань, науково-дослідна робота), контрольні (експрес-опитування, письмові контрольні роботи, підсумковий контроль) і самостійні (евристичні завдання) (Теми 1 – 17).

Крім того, використовуються діалогічні методи навчання (методи активізації навчально-пізнавальних дій), зокрема, до них належать аналіз конкретної ситуації, навчально-тематична дискусія тощо (Теми 1 – 17).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік (1 семестр): максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої освіти отримати залік – 60 балів;

– для дисциплін з формою семестрового контролю екзамен (іспит) (2 семестр): максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої освіти скласти екзамен (іспит) – 35 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться:

у 1 семестрі у формі диференційованого заліку.

Максимальна сума балів, яку може отримати здобувач вищої освіти під час заліку – 100 балів. Мінімальна сума, за якою залік вважається складеним – 60 балів.

у 2 семестрі у формі іспиту.

Максимальна сума балів, яку може отримати здобувач вищої освіти під час екзамену (іспиту) – 40 балів. Мінімальна сума, за якою екзамен (іспит) вважається складеним – 25 балів.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

У 1 семестрі: Поточний контроль: вирішення завдань – модельних ситуацій (по 5 балів), два творчих завдання як презентація чи кросворд тощо (5 балів), дві письмові контрольні роботи по (5 балів), підсумкова контрольна робота (25 балів). Таким чином, сумарна кількість балів складатиме за вирішення завдань – модельних ситуацій 55 балів, виконання двох творчих завдань - 10 балів та двох контрольних робіт – 10 балів, підсумкова контрольна робота – 25 балів.

У 2 семестрі: Поточний контроль: вирішення завдань – модельних ситуацій (по 5 балів), творче завдання як презентація чи кросворд тощо (5 балів), дві письмові контрольні роботи по (5 балів). Таким чином, сумарна кількість балів складатиме за вирішення завдань – модельних ситуацій 45 балів, творче завдання – 5 балів та 2 контрольні роботи – сумарно 10 балів.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається:

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік – сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю (1 семестр).

– для дисциплін з формою семестрового контролю екзамен (іспит) – сумуванням балів за поточний та підсумковий контроль (2 семестр).

Семестровий контроль у 1 семестрі: Залік.

Семестровий контроль у 2 семестрі: Екзамен (Іспит) – 40 балів.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета та критерії оцінювання для навчальної дисципліни з формою семестрового контролю екзамен (іспит)).

**ПРИКЛАД ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТУ
НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА “ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА”**

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1.

I. ВІДКРИТЕ ПИТАННЯ (кількість балів за виконання цього завдання - 10 балів):

Своїми словами дайте визначення механізму стримувань та противаг.

Обґрунтуйте: 1) які суб'єкти задіяні у цьому механізмі;

2) які повноваження цих суб'єктів підтримують механізм стримувань та противаг у стані відносного балансу.

Наведіть приклади 2-3 повноважень для кожного суб'єкта (на прикладі України).

II. ТЕСТИ (кількість балів за виконання цього завдання - 10 балів):

1. Серед переліченого назвіть елемент, який не належить до структури предмету ТДП:

- a. загальні для всієї юридичної науки поняття
- b. підстави та види кримінальної відповідальності
- c. найбільш загальні закономірності виникнення, розвитку і функціонування правових явищ
- d. найбільш загальні закономірності виникнення, розвитку і функціонування держави

2. Назвіть ознаки, на які вказує форма правління держави:

- a. порядок створення вищих органів держави
- b. порядок взаємодії вищих органів державної влади з місцевими органами влади
- c. спосіб територіальної організації державної влади
- d. сукупність методів, способів та механізмів здійснення державної влади

3. За порядком утворення розрізняють такі органи державної влади:

- a. Єдиноначальні та колегіальні
- b. Виборні, призначувані, успадковані
- c. Первинні та вторинні
- d. Постійні та тимчасові

4. Функція права, яка спрямована на упорядкування суспільних відносин фіксуванням основних прав і свобод особи, компетенції державних органів і посадових осіб – це :

- a. Регулятивна статична
- b. Охоронна
- c. Регулятивна динамічна
- d. Захисна

5. Вид і міра можливої поведінки суб'єкта права, що забезпечується, охороняється і захищається відповідними державними органами – це:

- a. Об'єктивне право
- b. Негативне право
- c. Суб'єктивне право
- d. Позитивне право

6. Структурний елемент норми права, що вказує на життєві обставини, за наявності та/або відсутності яких реалізується правило поведінки, передбачене цією нормою:

- a. санкціонування
- b. гіпотеза
- c. диспозиція
- d. санкція

7. До змісту правотворчості не відноситься:

- a. Реалізація правових норм
- b. Систематизація правових норм
- c. Встановлення правових норм
- d. Скасування правових норм

8. Функція юридичної відповідальності, спрямована на зростання правової активності громадян з метою запобігання правопорушенням:

- a. Адміністративна юстиція
- b. Загальна превенція
- c. Правозастосування
- d. Приватна превенція

9. Вкажіть, яка з форм реалізації права здійснюється спеціально уповноваженими суб'єктами:

- a. Виконання
- b. Застосування
- c. Дотримання
- d. Використання

10. Оберіть рису, яка не є характерною для сім'ї звичаєвого права:

- a. тісна єдність правових і моральних норм, при цьому в більшості випадків первинними виступають норми моралі
- b. для права характерна письмова форма вираження
- c. наявність відповідальності всієї спільноти чи певної групи людей за порушення, вчинені їхніми членами
- d. за своєю природою звичаєве право є правом спільнот, а не індивідів.

III. ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ (кількість балів за виконання цього завдання - 20 балів):

Серед запропонованих нижче ознак форми держави оберіть ті, які відповідають кожній з колонок таблиці:

Форма правління	Державний (політичний режим)	Форма державного устрою

Заборона ЗМІ; державна влада є єдиною на всій території держави; на території держави відсутні відокремлені територіальні утворення із суверенними правами; верховенство актів, які видаються вищим представницьким законодавчим органом країни; спадкування влади монарха; дворівнева система публічних фінансів; єдині для всієї держави конституція і законодавство; концентрація влади у партійної еліти; свобода особи у сфері економічної діяльності; відсутність поділу державної влади; всі акти створюються виконавчою владою і попередньо схвалюються міністрами; однопартійна система із заборonoю опозиції;

двопалатний парламент, одна з палат якого представляє інтереси суб'єктів федерації; державна влада належить виборним органам, які обираються на певний строк; здійснюється мілітаризація громадського життя; уряд несе політичну відповідальність перед парламентом; позапарламентський спосіб формування уряду; єдине громадянство; дворівнева система судових та правоохоронних органів; рівність усіх громадян перед законом та взаємна відповідальність держави та особи; фактичне одержавлення всіх громадських організацій.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ РОБІТ

Відповідно до компетентнісного підходу екзаменаційні білети мають три рівні:

- 1) стереотипний (складається з одного теоретичного питання);
- 2) діагностичний (складається з десяти тестів);
- 3) евристичний (складається з двох завдань – модельних ситуацій).

Екзаменаційний білет включає 1 стереотипне питання, 10 тестів та 1 евристичне завдання. Кожне з завдань оцінюється певною кількістю балів, відповідно до рівня їх складності. Сумарна кількість балів складає 40 балів.

1) Стереотипне питання.

Максимальна оцінка завдання - 10 балів, із них:

10 балів передбачає високий рівень знань і навичок: відповідь повна, логічна з елементами самостійності; вдало використовується вивчений матеріал при наведенні прикладів; відповідь підкріплюється взаємопов'язаними логічними аргументами.

9 - 8 балів передбачає досить високий рівень знань і навичок: відповідь логічна, містить деякі неточності при формулюванні узагальнень, наведенні прикладів; наявні труднощі при формулюванні узагальнюючих висновків.

7-6 балів передбачає наявність знань лише основної літератури, здобувач відповідає по суті на питання і в загальній формі розбирається в матеріалі, але відповідь неповна і містить неточності, порушується послідовність викладання матеріалу, виникають труднощі у застосовуванні знань при наведенні прикладів.

5-4 передбачає неповні знання здобувача основної літератури; здобувач лише в загальній формі розбирається в матеріалі, відповідь неповна і неглибока; недосить правильні формулювання, порушується послідовність викладання матеріалу, виникають труднощі при наведенні прикладів, слабка аргументація.

3 - 1 балів ставиться, коли здобувач не знає значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки при формулюванні та висвітленні понять, на додаткові питання відповідає не по суті, робить велику кількість помилок при відповіді.

0 балів ставиться, коли здобувач не розкрив поставлені питання, не засвоїв матеріал в обсязі, достатньому для подальшого навчання.

2) Тести.

Вірна відповідь на тестове питання оцінюється в 1 бали. Максимальна кількість балів – 10.

3) Евристичне завдання.

Здобувачу необхідно системно проаналізувати запропоновану проблему (декілька взаємопов'язаних проблем) та запропонувати її розв'язання за допомогою розкриття сутності

аналізованого явища та обґрунтування системних зв'язків з іншими явищами правової дійсності.

Максимальна оцінка завдання - 20 балів, із них:

20- здобувач повністю володіє системними знаннями навчального матеріалу, дає абсолютно правильну аргументовану відповідь, обґрунтовує власні висновки декількома взаємопов'язаними аргументами. Відповідь повна, логічна, містить аналіз і систематизацію, правильно застосовує термінологію. В кінці дає проаналізований та обґрунтований висновок ситуаційного завдання.

19-17 - здобувач повністю володіє системними знаннями навчального матеріалу, дає абсолютно аргументовану відповідь, правильно застосовує термінологію. При вирішенні ситуаційного завдання припускається окремих незначних нечіткостей.

16-14 - здобувач вирішує ситуацію повністю, правильно застосовує термінологію, аргументує свій висновок/висновки. Його відповіді в цілому правильні, логічні і достатньо обґрунтовані з незначними помилками.

13-11 - здобувач вирішує ситуацію неповно, допущені суттєві погрішності. Відповідь дає без розкриття сутності аналізованого явища (змісту правової категорії), або з окремими помилками. Обмежується визначенням лише основних понять, без належної аргументації, може аналізувати навчальний матеріал частково.

10-8 - здобувач вирішує ситуацію неповно, з суттєвими помилками. Відсутнє розкриття сутності аналізованого явища (змісту правової категорії), або таке розкриття носить частково викривлений характер. Не наводить у висновках наукові аргументи для системного вирішення ситуаційного завдання, припускається значної кількості помилок.

7-5 - здобувач ситуацію розкриває неповно або зовсім не розкриває. Відсутнє розкриття сутності аналізованого явища (змісту правової категорії). Володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу, викладає його уривчастими реченнями, без відтворення цілісного аналізу, припускається досить великої кількості грубих помилок, стикається із значними труднощами при аналізі та порівнянні різних явищ та процесів, виявляє здатність до викладення думки лише на елементарному рівні.

4-3 - здобувач описує ситуацію тільки буденним стилем аргументації. Висновок суперечить здійсненому аналізу.

2-1 - здобувач правильно вирішити ситуацію не може. Володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, стикається із значними труднощами при аналізі та порівнянні різних явищ та процесів.

0 - здобувач не володіє навчальним матеріалом, виконати завдання не може.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Правові акти

1. Конституція України (від 28 червня 1996 р.). [Електронний ресурс]// Сайт законодавства України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Загальна декларація прав людини: Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. [Електронний

ресурс]// Сайт законодавства України. – Режим доступу:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод Ради Європи. [Електронний ресурс]// Сайт законодавства України. – Режим доступу:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

Основна

4. Загальна теорія права. Нормативний курс: підручник / С.Бобровник. Юрінком Інтер. – 2021. 596 с.

5. Теорія держави і права : підручник / Фатхутдінова О.В., Куненко І.С., Максимова Л.О., Хлабистова К.В. ; К.: КНТ; 2022. – 328 с.

6. Теорія держави і права: Навчальний посібник для підготовки до іспитів/ И.Тетарчук. Центр учебной литературы, 2022. – 302 с.

7. Теорія держави і права: Підручник, Практикум, Тести/ Н. Крестовська, Л. Матвеева. 2-ге (випр. і допов.); Юрінком Інтер. 2020. – 584 с.

8. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. 4-ге видання. Алерта; 2021. – 528 с.

Додаткова

9. Рогова О. Г. Належна правова процедура як гарантія реалізації європейських принципів публічного управління // Управлінські, правові та соціально-економічні аспекти імплементації *acquis communautaire* у діяльності органів публічної влади України: монографія / за заг.ред. док.юрид.наук Л.Ю.Величко та С.М.Клімової. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2021. – С. 37-47.

10. Рогова О. Г. Особливості правового стилю сучасної України [Електронний ресурс] // The 7 th International scientific and practical conference “European scientific discussions” (May 23-25, 2021) PoteredellaragioneEditore, Rome, Italy. 2021 (VII Міжнародна науково-практична конференція «European scientific discussions» 23-25 травня 2021 р., Рим, Італія). – Р. 480-486. – Режим доступу:
<https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2021/05/EUROPEAN-SCIENTIFIC-DISCUSSIONS-23-25.05.2021.pdf>

11. Рогова О. Г. Юридична техніка у законотворчій діяльності [Електронний ресурс] // Тези VII Міжнародної науково-практичної конференції «SCIENCE, SOCIETY, EDUCATION: TOPICAL ISSUES AND DEVELOPMENT PROSPECTS» The 7 th International scientific and practical conference “Science,

society, education: topical issues and development prospects” (June 7-9, 2020) SPC “Sci-conf.com.ua”, Kharkiv, Ukraine. 2020. – P.1004-1011. – Режим доступу: https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2020/06/SCIENCE-SOCIETY-EDUCATION_TOPICAL-ISSUES-AND-DEVELOPMENT-PROSPECTS_7-9.06.20.pdf

12. Рогова О.Г. Вплив міжнародного права на формування національної правової системи: проблеми та надбання Конституції України [Електронний ресурс] // Конституція України: історія, сучасність, перспективи : збірник матеріалів Круглого столу до 25-річчя Конституції України, 23 черв. 2021 р. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25733>

13. Рогова О. Г. Глобалізація та зміни правової системи України в умовах війни. *Публічне право*. 2022. № 3. – Режим доступу: <https://www.publichnepravo.com.ua/files/47/14.pdf>.

14. Чуприна Я. Використання правових позицій Верховного Суду під час викладання навчальних дисциплін у галузі права [Електронний ресурс] // «Правові реалії сьогодення»: Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.). Харків: Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, 2024. С.231-233. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/32947>.

Інформаційні ресурси

15. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>

16. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/>

17. Юридична бібліотека (Україна). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.biz.ua/>

18. Теорія держави та права // ПНС ХНЕУ. – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=7857> ; <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=8365>.